

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 41. Lysingaprisur fyri petittreglur: 30 oyri á forsiðuni, 20 oyri á 3. og 4. síðu. Við stórrí lysisum fest avsláttur í prisinum.

Tirsdag hin 10. oktober 1933.

Kostar kr. 150 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bílagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovu. Telf. 143.

7. árg.

ORD.

Tað hevur verið eitt eyðkenni fyri Føroyingar: teirra lindi og hugur til at eykneva og gálva. Tó at tað er frægari nú enn fyrr, er tað langt frá burturdeytl at skíra fólk við eykanavni. — Nú í tíðini er tað eitt tekin uppá barnsligheit ella ógvuliga pinkulilla mentan at gera hetta, og fólk, ið skíra onnur vera ikki mett hogt!

At børn í síni óvitsku gera tað, ella vaksin sum mentunarliga ikki standa hægri enn barnið — full fólk rokna vit ikki við — gera tað, kann fyrigevast, tey vita ikki hetur. Men at menn í almennum starvi — til dømis í tingsali ella í ávisum — gera tað er ósambærlegt. —

Tað hevur verið síður her á landi, eins og aðrastaðni í verðini, at nevna fólk eftir bústaði teirra — húsi, bygð ella landi — og alment er eisini at taka navn eftir stóðum (umframt fantasinøvn), og í hesum hevur ongantíð verið og er eingin vanvirðing. Nøvn kunnu nevast í hópatali bæði her í Havn og aðrastaðni, tað nýtist neyvan at rekka tey upp.

Tá harfínóti henda navnaveving í sær hevur ein brodd, *sum skal stinga*, so hava vit tað ljóta har, tann ljóta hugsanin. Staðið hevur kanska eitt navn, sum einaferð peikaði á nakað ljótt, ella nakað ein helt vera ljótt — ella vit hava navnði á einum sera fátækum húsum, sum øll tey, ið hildu seg vera nakað sóu niður á.

Í síni tíð plagdi at ljóða í tingsali okkara: Rasmus á Frælsinum, Rasmus á Frælsinum! Tað skuldi ivaleyst vera ein skomm at búgva úti á »Frælsinum«, omanfyri húsinu í Horni!!

At búgva í ella vera úr húsunum í Kók t. d. er eingin skomm, líka lítið sum í Mortanstovu, Stórastovu, á Reyni, í Geil o. s. fr., men tað verður nakað »mislitte« at nýta t. d. hetta húsanavnið, *tá ættlanin er at háða ein mann* — enn meiri tá maðurin annars ongantíð verður nevndur við hesum húsanavni. —

A Tvøroyri vóru einaferð eini valahús við nógvum jorð, og stór vóru tey. Har tey húsinu stóðu var í snárinu eitt typpi fyri seyð, og húsinu fingur navnði á *Typinum*. Á ymisligum atvoldum kom ólag í, og hesi stáshús komu undir vanvirðing. Nú eru tey burtur, og alt er slættað javnt við jorð. — Tætt omanfyri staðið, har hesi hús stóðu, er kirkjan bygð, og um somu leið býr sýslumaðurin Kristian Djurhuus

— Kristian í Ólavstovu — sum eisini er lögtingsmaður.

Hvussu hann er sum lögtingsmaður og í politikki, kemur ikki hesum við, her er bara eitt at siga: Tá hann í blóðum ella blaði verður nevndur *»Kristjan á Typinum«*, er tað ikki fyri at nevna mannin, so eingin mistekur seg, men tað er eitt eyknevi, *sum er ætlað at niðursteta hann, háða hann*. —

Lat okkum Føroyingar einaferð koma so langt, at vit rudda alla hesa eyknevningina út úr tí dagliga lívinum millum manna, ein forntíðarleivd sum hon er, og lat okkum enn meiri gera alt fyri at verða *so frætt* kultiveraði menniskju, at vit steigja fyri, at nakað tilfíkt verður nýtt millum mentað fólk og allar minst í tí offentliga lívinum.

Skulu vit, blaðskrivarar, lögtingmenn, mentaðir menn í øllum virki meta okkum javnt við tann mentunarliga lægst standandi partin av einum fólk? — *Likheit* er góð, men hon kann misbrúkast, og tað verður hon, tá vit í tí offentliga lívinum gera okkum lík við og nýta tað sama sniðið sum tann fulli, ið kemur darlandi eftir bryggjunni og leypur á fríða fólk við hesum somu ljótu orðum, sum ikki hava heimild millum hampa fólk.

Hvat drekka vit hví drekka vit?

Menniskjalikamið vegur, tá tað er heilt uppturkað, bara ein pinkulíttan part av tí, tað vegur livandi, alt hitt er vatn. Hvarja løtu gevur okkara likam vatn frá sær á ein og annan hátt. Men sum vit vita mugu vit, eins og alt annað livandi, í heillum taka nýtt til okkara í staðin fyri tað vit lata frá okkum. Vit mugu soleiðis hvønn dag njóta eitt vist mál av vatni, sum vit fáa í mati og drekka okkara. — Allur matur, vit eta, hevur eitt mál av vatni í sær, stórri ella minni; men tað er ikki nóg mikið, *vit mugu eisini drekka*. Tað mest náttúrliga drekka, tað tey fyrstu menniskju og øll djór og allar vokstur á markini funnu, er vatnið, sum springur út úr jorðini kalt og leskandi. — Og fyri *nógv* menniskju er vatnið enn dagin í dag tað dagliga, tað einasta drekka tey njóta. —

Men vatnið hevur einki annað at gera okkum enn endurgjald fyri tað vatn, vit hvønn dag geva frá okkum — umframt ta reinskan tað virkar í kroppi okkara. *Megi* gevur tað okkum onga ella næstan onga, tað stimbrar okkum ikki, har má nakað annað,

aftrat. Vatnið hevur heldur ikki tann ávirkan á okkum, at tað setur nakrar av okkara *»nervum«* í roring, tað fær okkum ikki til at livna og verða glað, ei heldur doyvir tað pínu ella sorg. —

Longu tíðliga í tíðini hava øll ymislig fólk kring um heimin fingið sær drekka, sum hevur tann ávirkan at livja, gera tey glað — eisini doyva pínu og sorg. Alt hetta drekka hevur í sær tað evni vit nevna vínaða, *spiritus*, og fest alt av sukuri úr ymsum vokstrum.

Hetta drekka er ikki neyðturvuligt fyri okkara likam — *tað er bert vatnið í tí* er — og so hevur tað tíverri tann ávirkan, at vit, um vit nýta tað í stórri máli, á ein og annan hátt fáa mein av tí.

Men eitt drekka er, sum enn er at nevna, og sum er tað allarfyrsta ið menniskjan, eins og øll tey djór, ið fæða livandi ungur, taka til sín. Tað drekka hevur ein fyrirum fram fyri øll onnur, at tað er »bæði matur og drekka«. Tað hevur í sær øll tey evni, sum ungin, menniskja- og djóraungin, er ætlaður at nýta, og sagt er, at hetta drekkað, *mjólkin*, hevur so nógv fœðevni, at ein vaksin maður er forur at gera fullt mansarbeiði bara við mjólk til fœði.

Um hetta drekkað, mjólkina, skrivast í einum danskum blaði:

Drik Mælk — og bliv stor.

Videnskaben og Statistiken i Forening fastslår, at vor Slægtleds Unge bliver højere for hvert Aar, idet de gennemsnitlig lægger 0,6 mm aarlig til deres Vækst. Danskerne har, siger Sessionslæge Riisager, taget til i Vækst lige siden Valdemar Sejrs Dage, thi baade Skeletter og opbevarende Rustninger viser, at Folk paa hine Tider var meget smaa. Som sagt, nu om Stunder skyder Ungdommen godt i Vejret, og i de sidste 40 Aar har man allsaa endog konstateret en Tilvækst paa 2,4 cm.

Hvad der beviser, at de Unge saaledes udvikler sig til Kæmpeformer, er vel ikke videnskabeligt beviset, men der er ingen Tvivl om, at Idræt og Bade og fremfor alt Ernæringen spiller en afgørende Rolle. Hvad den en Overgang til forættede Mælkemad har betydet, fatter man, naar man ser Tallene fra en Skolestatistik, hvori det er opgjort, hvilke Virkninger daglig Mælkedrikning har.

Børnene i en Mælkeklasse — de fik daglig en kvart Liter Sød-mælk — voksede paa 5 Maanedere 9 mm mere end Børn i en anden Klasse, der ikke fik denne daglige Mælkation. Det vilde nu være interessant, om vi af Tallene — det er jo Gennemsnittet — fra Sessionerne kunde se, om de unge Mænd, der tager særlig paa i Vækst, er »Mælke-

drengene«. Nu skal det selvfølgelig ikke forstås saaledes, at man vokser unormalt meget ved at drikke Mælk; Forholdet er det, at man gennem en sund og hensigtsmæssig Ernæring, hvor alle de for Organismen nødvendige Næringsstoffer — Vitaminer og Salte — tilføres, skaber Grundlag for en naturlig og normal Udvikling af Legemets forskellige Organe, og i en saadan sund Organisme opstaar en spontan Følelse af Vitalitet og Velvære.

Det vilde derfor være en samfundsnutlig og værdig Opgave for vore Sundhedsautoriteter at sprede Kendskab til Mælkens sundhedsbefordrende Egenskaber, thi Mælk og Sundhed hører uløseligt sammen.

Kunstur.

I hesum dogum spæla tey í Keypmannahavn hin víða gitna sjónleikin av Henrik Ibsen: *»Peer Gynt«*. *»Peer Gynt«* er skrivaður í eini tíð, tá Ibsen, kunnu vit siga, var í útlegd frá sínum fœðilandi, og sjónleikurin er ein andlig revsing, hann gevur hinum norska fólkinum og nógvum av tess tálivandi stórmonnum. —

Hesin sjónleikur er á mangan hátt ikki lættur at fata fyri tann stóra partin av fólki, og so er eitt til ráða at taka: gera nar, háða og spotta. — Eitt var, sum var rættur gloypubíti fyri tey, sum einki annað vistu enn at háða og gálva at øllum tey ikki fæddu, og tað var hin ósjónligi »persónurin«, Peer Gynt stríðist við aftaná at hann hevur túrast á veiðiferð, í brúðleyp, við manngalnum stóðagentum og seinast í dovrarhøll, har hann er kominn inn aftaná dovrakongsdrótttrina.

Henda ósjónliga, óvinniliga skapning, ið er allastaðni og tó ongastaðni, nevni Ibsen *»den store Bøjgen«*.

Hvat Ibsen meinti við hesum, *»den store Bøjgen«*, eitt navn hann hevur kent frá norskum fólka-ævintýri, var tungt fyri hitt almenna fólkið at fata, tað skal væl viðgangast; men hví altíð háða tað vit ikki fata?

Hesin sjónleikur varð spældur í Keypmannahavn á *Dagmar-teatrinum* í januar 1886, og tann sum sá henda leik fyri brátt hált hundrad árum síðan gloymir hann ikki, hvussu gamal hann so verður. Tað spel har varð fort fram var so vorðið, at ein neyvan hevur sæð nakað tilfíkt fyrr ella seinni.

Nú verður, sum áður sagt hesin leikur fordur fram aftur, og við tað at ivaleyst ein og annar kann finna gleði og gagn av at hoyra ta frágreiðing, sum sjónleikarin Svend Methling ber

fram, hann sum setur sjónleikin í verk, loyva vit okkum at føra nokur av hesum orðum hansara fram her:

Peer Gynt.

Svend Methling staa for Ny-Iscenesættelsen af »Peer Gynt« og Teatret venter sig meget af Forestillingen, og Hr. Methling har sat meget ind paa at ny-skaabe det berømte Ibsenske Diget. Iscenesætteren fortæller her følgende om, hvorledes han lægger særlig Vægt paa den store Bøjgens Betydning i Digtet, og hvorledes han selv har opfattet Bøjgen-Symbolet:

— For mig har den store Bøjgen stadig været Dramaet Ledemotiv. Ibsen har paa sin sædvanlige logiske Maade understreget Bøjgens Betydning for det indre Drama i Digtet ved at opstille Bøjgen som Stykkets Klimaks, der begynder med Peers Kamp i Mørket og topvender i Slutningsscenen, hvor Peer beserjer Bøjgen og vinder sin Solvejg.

For Kendere af Asbjørnsens Eventyr svinder Bøjgen ind til Nattens, Fjældets og Stormens Stemmer; men Ibsen har villet mere end Eventyr.

Peers Karakterisering af Bøjgen under Kampens Basketag: »Ikke død, ikke levende, slimet og taaget« tyder ikke paa noget som udefra indvirker paa Peer, som udefra stiller sig i Vejen for ham.

Ligesom i Eventyret forekommer hele Scenen i Mørke — vi ser ingenting simpelthen fordi der ikke er noget at se, vi hører kun en Stemme, der altsaa taler ud af noget eller nogen, og spørger man kan Svaret kun blive: en Stemme, som kommer ud af Peer selv — en som klarer hans inderste Jeg.

Bøjgens bliver derfor en Kamp mellem Peer og hans egen Karakter, noget som er i Peer, og som hindrer ham i at gøre, hvad han maatte, og hvad han eller noget i ham egentlig vilde gøre, den evige Opsætning — Skyden ud. Denne Ikke-Handlen, dette negative, der er den store Kraft her i Verden, meget større end den positive, der udretter noget, for den kan man sætte sig imod, men alle de stille Kræfter, der arbejder i det skjulte og lister sig uset bag om en, dem kan man kun optræde imod, naar det Onde er sket, og deres Virkning er det tit umuligt at udslette.

Hr. Methling fortsætter sin Udvikling saaledes:

Fantast har man altid kaldt Peer Gynt — jeg synes ikke det er helt rigtigt. Muligvis skyldes det Ibsens stærke Frembærelse af Peers Drommeliv. Han viser sig i Dramaets Fremadskriden at være en ordinær Epikureer for hvem Livets eneste Maal har ligget i en inderlig Appetit paa Livets bastante Værdier. — Saalenge han sorglos slentrer hen ad Livets Landevej, undgaar han alle Ansvar, alle vanskelige Handlinger. — Bøjgen ligger blødt og slimet om hans